

AOFDersleri.com

ÇOCUK VE DRAMA

CGE203

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Drama ve Dramanın Boyutları

GİRİŞ

Bir grubun bir lider eşliğinde drama ve tiyatro tekniklerini kullanıp, kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak bir durumu, bir anı ya da bir eğitim konusunu canlandırması olarak tanımlanabilen drama özellikle okul öncesi dönemde çocukların somut yaşantılar elde etmesi, yaparak yaşayarak öğrenmesi ve etkin katılımı açısından oldukça önemlidir. Gelişimin kritik bir öneme sahip olduğu okul öncesi dönemde drama çalışmaları çocukların tüm gelişim alanlarına olumlu pek çok katkı sunar. Çocuklar için haz verici bir etkinlik olan ve onların gelişim alanını destekleyen “oyun” ile karıştırılsa da oyun ve drama farklı şeylerdir.

DRAMANIN TANIMI VE TEMEL KAVRAMLAR

Drama

Drama kavramının tam olarak bir Türkçe karşılığı olmamakla birlikte sözcük olarak Yunancada yapmak, etmek, eylemek anlamına gelen “dran”dan türetilmiştir. Drama sözcüğü, Yunanca Dramenon’daki seyirlik olarak benzetme anlamına daha yakındır ve eylem anlamını taşır. Drama Eski Yunancada bir şey yapma ya da yapılan bir şey anlamında kullanılan bir sözcük-tür. Drama kavramı, Amerika’da drama (createve drama), İngiltere’de eğitimde drama (dra-ma in education), Almanya’da ise oyun ve etkileşim kavramları kullanılarak ifade edilmektedir.

Dram

Dram kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumu sözlüğünde sahnede oynanmak için yazılmış oyun, drama; acıklı, üzüntülü olayları, bazen güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunu ya da televizyon filmi; acıklı olay; tiyatro edebiyatı” olarak tanımlanmıştır. Türkçede kullanılan dram kavramı ise Fransızcadaki dramaden gelmektedir.

Dramatik

Fransızcada dramatique’dan dilimize geçen dramatik terimi Türk Dil Kurumu sözlüğünde sahne oyununa özgü olan; içinde gerilim, çatışma vb. olaylar bulunan, insan ilişkileri ile gelişen (eser, olay) coşku veren, duyguları kamçılayan acıklı olarak tanımlanmıştır.

Dramatik Durum

Dramatik durum insanın tüm eylemlerini içerir. İnsanın yapacağı seçimler ya da diğer insanlarla yaşayacağı çatışma durumları, arada olusan en az düzeyde bir etkileşim, her türlü dolaysız, doğrudan ilişki, etki tepki alışverişi dramatik durumun kendisidir.

Yaratıcılık

Yaratıcılık kavramı incelendiğinde 1950’li yıllardan itibaren pek çok yönüyle ele alınmaya başlandığı ve araştırmacıların yaratıcılığa ilişkin tanımlamalarında farklı öğeleri vurguladıkları görülmektedir. Bazı yazarlar tanımlamalarda verilen ürün üzerine odaklanırken bazıları ise düşünme süreçlerine ağırlık vermiş, bazı yazarlar da belirli bir kişilik yapısı üzerinde yoğunlaşmışlardır.Yapılan tanımlamalar incelendiğinde genellikle yaratıcılığın “orijinal, yeni, olağan dışı ya da beklenmedik ve aynı zamanda değerli, uyarlanabilir ya da yararlı bir şeyler ortaya koyma”yı içerdiğine dair ortak bir görüş bulunmaktadır. Yaratıcılık her bireyde olan ve doğuştan getirilen bir özelliktir. Ancak yaratıcılığın gelişimi, sürekliliği, derecesi ve ortaya çıkışı her bireyde farklı olabilmektedir.

-Miş Gibi Yapmak

Sanki imiş gibi anlamına gelen -miş gibi yapmak bir rol üstlenmenin ve rolü oynamanın temel süreçlerinden biri olduğu için dramanın olmazsa olmazlarından. Çocukların sembolik düşünme ve üst düzey zihinsel işlemleri yapmalarını sağlayan doğal ve etkin öğrenme durumları “-miş gibi” yapmaktır. Çocukların erken yaşlardan itibaren “-miş gibi” yapma ile gerçeği ayırt edebilme konusunda kendilerine has yetenekleri bulunmaktadır. “-Miş gibi” yapma çocuğun düşünsel süreçleri kullanarak sanki öyleymiş gibi yapmasını gerektirir.

Yaratıcı-Eğitici/Eğitimde Drama

Drama, bir kavramın, bir ders konusunun, bir metnin daha iyi anlaşılır kılınması, bireyce ve grupça özümseme içsel yaşantıya dönüşmesi, gözden geçirilerek, üzerinde düşünülerek dışa vurulması olarak tanımlanmaktadır. Dramanın tek bir tanımını yapmak oldukça zordur. Ancak en genel tanımı şu şekilde olabilir: Drama, bir grupta ve grup üyelerinin yaşantılarından yola çıkarak, bir amacın ya da düşüncenin, doğaçlama ve rol oynama gibi drama tekniklerinden yararlanılarak canlandırılmasıdır. Bu canlandırma süreçleri deneyimli bir lider/ eğitmen eşliğinde yürütülürken kendiliğindenliğe, şimdi ve burada ilkesine, “-miş gibi” yapmaya dayalıdır.

Psikodrama

Psikodrama genellikle grup hâlinde hastalıkları tedavi etmek amaçlı uygulanan bir terapi yöntemidir. Psikodramada amaç psikodramatik yöntemler kullanarak gerçeği bulmaktır. Örneğin, içine kapanık çocuklar psikodrama sayesinde kendilerini daha rahat ifade ederler, başkalarının kimliğine bürünerek kendi sorunlarının farkına varırlar ve çözüm bulmaya çalışırlar.

Psikodrama “gerçeği dramatik yöntemler kullanarak bulmaya ve incelemeye çalışırken aynı zamanda bireylere başkaları ile olan ilişkilerini gözden geçirme, bu ilişkilerde yaşadıkları sorunları anlatma ve tanıma yeteneğini geliştirme, alternatif çözüm yollarının farkına varma, bu alternatiflerden birisini seçme ve ona göre davranma becerisini artırma olanağı verir.

Türkiye’de psikodrama eğitimi veren iki enstitü bulunmaktadır. Bunlar Dr. Kadir Özbek Psikodrama Enstitüsü ve Uluslararası İstanbul Psikodrama Enstitüsüdür. Psikodrama eğitimleri 3 aşamada yürütmektedir. Bunlar 1) Hazırlık Aşaması, 2) Temel Aşama, 3) Üst Aşamadır.

Sosyodrama

Sosyodrama genellikle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde kullanılmaktadır. Sosyodramada toplumsal sorunlarla ilgili çeşitli canlandırmalar gerçekleştirilir. Sosyodramada toplumsal sorunlar işlenebildiği gibi gruba yönelik ortak sorunlar da ele alınabilir. Sosyodrama, metinsiz tiyatro kategorisinde yer alan psikodrama gibi Jacob Moreno tarafın-dan geliştirilmiş bir alandır.

DRAMANIN UYGULAMA BOYUTLARI

Eğitimde dramanın uygulama boyutları incelendiğinde araç ve amaç olmak üzere iki biçimde kullanıldığı görülmektedir. Araç olarak kullanılmasından, herhangi bir konunun, olayın ya da eğitim ünitesinin drama yöntemiyle işlenmesi; amaç olarak kullanılmasından ise dramanın öğretilmesi anlaşılır. Drama ister amaç isterse de araç olarak kullanılsın her iki uygulama boyutunda da çocuğun çok yönlü gelişimine odaklanılır.

Bir Öğretim Yöntemi (Araç) Olarak Drama

Öğretim yöntemi, hedefe ulaşmak için önceden belirlenmiş ya da izlenecek en kısa yol olarak tanımlandığı gibi “bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol olarak da tanımlanmaktadır. Drama, çocukların tüm duyularının etkin olarak kullanılmasını sağlar. Çocuklar, drama sürecinde konuşurlar, hareket ederler, bedenlerini, seslerini, duygu ve düşüncelerini kullanırlar, başkalarıyla iletişim içinde olurlar, özgün düşünce, davranış ve somut ürün oluştururlar, eğlenirler. Bu süreç, öğrenme kalitesini doğrudan etkiler. Öğrenmeye etkin ve istekle katılım, öğrenme verimliliğini artırır.

Drama sürecinde ana temel yaratıcı düşüncedir. Eğitimde öğretmenler ve çocuklar bilgi, deneyim, beceri ve anlama arasında bağ kurmada özgür olmalıdır. Drama süresince çocuklar yaratıcılıklarını, anlama güçlerini ve becerilerini geliştirip yeni bilgiler edinirler.

Dramada Öğrenme Türleri

Dramanın öğretim yöntemi olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan öğrenme türleri şu şekilde sıralanmaktadır:

Yaşantılara dayalı öğrenme: Drama etkinlikleri çocuklara yaparak yaşayarak öğrenme olanağı sunan, çocukların aktif oldukları ve sanal bir gerçek dünyanın yaratıldığı bir süreçtir. Dolayısıyla drama etkinlikleri konusunu gerçek hayattan alır ve çocuklar gerçek hayatı canlandırır. Bu bağlamda drama etkinliği içinde aslında çocuklara yaşantılarına dayalı bir öğrenme gerçekleştirilir.

Hareket yoluyla öğrenme: Hareket çocuğun doğumundan itibaren doğal bir şekilde gelişir. Çocuklar erken yaşlardan itibaren yaşantıları ve hareketleri yoluyla öğrenmeye başlarlar. Çocuğun hareketleri ve bu hareketleri tekrarlaması yaparak öğrenmesi bakımından önemlidir. Çocuğun yaşı kaç olursa olsun hareketleri gözlemlenerek ne hissettiği ve ne düşündüğü rahatlıkla anlaşılabilir. Drama etkinlikleri sırasında özgürce ritme uygun olarak koşan, zıplayan, yürüyen vb. kısacası hareket eden çocuk duygu ve düşüncelerini hareketleri yoluyla rahatlıkla ifade etme ve bu yolla yaparak öğrenme fırsatı bulur.

Aktif öğrenme: Etkili ve kalıcı öğrenme ancak çocuğun aktif katılımcı olduğu yaparak yaşayarak öğrenme olanağı bulunduğu yöntemler yoluyla gerçekleşebilir.

Etkileşim yoluyla öğrenme: Drama etkinliklerinin tümü drama grubundaki kişilerin sözlü ve sözsüz iletişimine dayanır. Drama sürecinde katılımcılar kendi düşüncelerinin, duygularının ve bedenlerinin farkına varırlar. Kendi özelliklerinin farkına varan birey başkalarına da o gözle bakar ve onları da tanımaya başlar. Dramada bu iletişim ve etkileşim süreci farkında olunan bu özellikleri paylaştırmaya ve onları arttırmaya dayanır.

Sosyal öğrenme: Sosyal Öğrenme kuramının kurucuları insanın davranışlarının temelinde “taklit etmenin” bulunduğunu ve insanların birbirlerini taklit etme yönünde doğuştan bir eğilimleri olduğunu savunmaktadırlar. Drama grubundaki çocuklar birbirleri için model olarak ve birbirlerini doğrudan gözlemleyerek öğrenirler. Özellikle okul öncesi dönemde çocuklar birbirleri için güçlü modeller oluştururlar.

Tartışarak öğrenme: Drama etkinliklerinde belirlenen olay anı çerçevesinde çocuklar belirli fikirler üretirler ve bu fikirleri hem kendi zihinlerinde hem de birbirleri ile tartışır. Bu tartışma sırasında pek çok öğrenme deneyimi yaşarlar. Öte yandan drama çalışmalarının olmazsa olmaz en önemli aşaması “değerlendirme aşaması”dır. Değerlendirme aşamasında her bir çocuk hem kendi fikrini hem de başkalarının fikrini sorgular ve değerlendirir. Sürece ilişkin yapılan bu sorgulamalar çocukların birbirleri ile etkileşerek öğrenmesine yol açar.

Keşfederek öğrenme: Drama etkinlikleri, çocukların yaratıcılıklarının gelişmesine yardımcı olduğu gibi özgün bir şeyler yaratarak öğrenmelerini sağlar.

Duygusal öğrenme: Duygusal öğrenme dramanın psikolojik boyutunun olmasıyla ilgilidir. Empati basit bir tanımla karşısındakinin ne hissettiğini hissetmek, ne düşündüğünü anlamak ve bunları birbirlerine iletmeektir.

İş Birliği kurarak öğrenme: Sosyal gelişim ve diğer kişilerle iş birliği içinde çalışma becerisinin gelişimi” dramanın genel amaçları arasında yer almaktadır. Drama, bünyesinde sosyalleşmeyi barındıran bir grup etkinliğidir. Drama etkinlikleri sırasında grup içinde bulunan tüm katılımcılar birbiriyle iş birliği içinde çalışır ve öğrenirler.

Kavram öğrenme: Okul öncesi dönemde çocuklar düşüncelerini kavramlar aracılığıyla geliştirirler. İnsanların dili kullanabilmesi, diğer insanlarla sözlü ve sözsüz iletişim kurabilmesi için kavramları bilmesi gereklidir. Okul öncesi dönemde kavramların eğitimi çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Önder, 2009). Bu yöntemlerden biri de drama yöntemidir. Kavram öğrenme yapılanma ve yapılandırma işlemidir. Çocuklar kavramları öğrenirken benzer ve farklı yanlarını algılayarak benzerliklerden genellemelere ulaşarak kavramları oluştururlar.

Bir Disiplin (Amaç) Olarak Drama

Dramanın bir disiplin olarak ele alınabilmesi için bilimin genel olarak 3 temel işlevi olan betimleme, açıklama ve kontrol özelliklerini taşıyor olması gereklidir. Okul öncesi dönemde drama uygulamaları kapsamına bakıldığında çocuğun yaratıcılığını geliştiren bir etkinlik dizisi hakkındaki inceleme ve bu inceleme ile okul başarısı arasındaki ilişki ve elde edilen sonuçlara göre bireyin gelecekteki kişilik özelliklerini yordama bilimin bu üç temel işlevinden yararlanıldığını göstermektedir.

Ayrıca dramanın kendine özgü bir çalışma alanı vardır. Dramada veriler bilimsel yöntem ve teknikler kullanılarak toplanır ve yine bilimsel yöntemler kullanılarak kendine ait bilgi üretilir. Dolayısıyla drama diğer alanlardan bağımsız bir inceleme alanına sahiptir ve bilimsel yöntemleri kullanarak alanıyla ilgili problemleri çözerek elde edilen verileri eğitim uygulamalarını geliştirmede kullanır.

Dramanın okul öncesi dönemdeki hedefleri ve sanat eğitiminin amaçları örtüşmektedir. Dramada da sanat eğitiminde de çocuğun güven duygusunu ve karar verme becerilerini geliştirme, kendini tanımaya yardımcı olma, duygu ve düşüncelerini ifade etme, yaratıcılık ve estetik gelişimini sağlama, toplumsal değerlerin gelişimini destekleme, çevreye karşı duyarlılık geliştirme, dil ve iletişim becerileri kazandırma, vücudunu tanıma, kişi ve olayları çok yönlü değerlendirerek farklı bakış açıları kazandırma amaçlanmaktadır.

DRAMANIN ÇOCUĞUN GELİŞİMİNE ETKİSİ VE SAĞLADIĞI YARARLAR

Drama, dil becerilerini doğal bir biçimde birleştirir. Dramada, dikkatli dinleme anahtar bir özelliktir. Drama, iletişimin hem sözel hem de sözel olmayan yanlarını birleştirir, böylece zekâ ve vücudu bir araya getirir ve öğrenimin fiziksel ve entelektüel yanlarının arasındaki dengeyi sağlar. Ayrıca drama hem bilişsel hem de duyguların geneline hitap ettiğinden düşünmeye olduğu kadar duygulara da önem verir. Drama, öğrenci farklılıklarını göz önünde bulundurulması açısından eşsiz fırsatlar sunar. Drama etkinlikleri sırasında kendini ve diğer katılımcıların özelliklerini yeniden keşfeden çocukların farkında olma duygusunu, kendilerine güvenlerini ve saygılarını geliştirerek motivasyonlarını artırır.

Drama etkinlikleri çocukların dünyayı anlamlandırmaları, çevreleri, başkaları ve kendileriyle etkileşim ve iletişime girmeleri için fırsatlar yaratır. Drama etkinlikleri sayesinde çocuklar duygularını, hayal güçlerini, imgeleme yetilerini ve hatta düşlerini ise koşarak etkinliklere aktif olarak katılma olanağı bulurlar.

Bilişsel Gelişim

Öğretme ve öğrenme için yaratıcı ve çoklu zekâya dayanan bir model oluşturmak oldukça kullanışlıdır. Gardner iyi bir öğretmen, her çocuğun farklı zekâlara sahip olabileceğini ve bu zekâların çeşitli yolları olduğunu bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çocukların zekâ alanları arasındaki bu bireysel farklılıklar her çocuğun farklı öğretim yöntem ve tekniklerine ihtiyaç duymasına sebep olmuştur. Drama, çocuğun özgürce hareket etmesi, bedeni yoluyla fiziksel dünyayı kullanması, sınaması, değiştirmesi, dönüştürmesi olanaklarını sunar. Çocuk bu olanakları kullandıkça zihinsel süreçleri de gelişir. Çocuğun bedensel hareketleri ile zihinsel gelişimi arasında bir etkileşim vardır. Çocukların hareketleri arttıkça zihinsel gelişimde de ilerleme görülür ve basitten karmaşığa, somuttan soyuta, alt düzeydeki süreçlerden üst düzeydeki süreçlere doğru bu gelişim ilerler.

Problem çözme becerisi, çocuklara kazandırılması gereken en temel becerilerdendir. Oyun ise okul öncesi çocuğunun günlük yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Oyun temelli gelişen bir süreç olan dramayı çocuklar oyun gibi algıladıklarından sıkılmadan tüm dikkat ve enerjilerini etkinliğe yoğunlaştırırlar. Ayrıca çocuklar drama etkinlikleri sırasında kendilerine sunulan farklı yaşantılar içinde bazı problemleri farklı şekillerde yeniden yaşarlar. Böylece problem çözme becerileri desteklenen çocuklar olaylara karşı farklı bakış açıları geliştirirler.

Dil Gelişimi

Drama ile çocukların salt bilişsel değil, duyuşsal, devinimsel ve sosyal alanlarda da gelişmeleri hedeflenmektedir. Drama, eğitimi çocuk merkezli hâle getirir. Dramada çocuk kendini ifade etme, başkalarının fikirlerini dinleme ve başkalarının fikirlerine saygı duymayı öğrenir. Bu sayede çocuklar pasif durumdayken aktif katılımı ile eğitim sürecinin içinde yer alma fırsatını yakalamış olurlar. Drama konuşma ve dinleme için güçlü içerikler sağlar. Drama tamamen katılımcıları edilgenlikten çıkarıp aktif kılmayı amaçlayan bir süreçtir ve çocuklar etkinliğin merkezinde yer alır. Dramada, okul öncesi eğitim amaç ve kazanımları, çocukların yaş, gelişimsel özellik ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak etkinlikler planlanır ve uygulanır. Çocuklar, diğer katılımcıların söylediklerini dinleyerek, diğerlerinin fikirlerine saygı duymayı, araya girmekten kaçınmayı ve iş birliği içinde bir etkinlik planlamayı öğrenirler. Günümüz eğitim yaklaşımı olarak nitelendirilen etkinlikler dizgesinde drama çalışmalarıyla çocuk, pek çok duyu organını harekete geçirir ve yaparak yaşayarak öğrenir.

Psikomotor ve Fiziksel Gelişim

Psikomotor gelişim, çocuğun büyük ve küçük kas hareket gelişimi ile ilgili becerilerini ifade etmektedir. Büyük kasların motor gelişimi baş, gövde, kol ve bacakların hareketini kapsarken küçük kasların gelişimi el ve ayak parmaklarının gelişimi ile ilgili hareket ve becerileri kapsamaktadır. Drama etkinlikleri çocukların ayakta durma, yürüme, koşma, yuvarlanma, zıplama, merdiven tırmanma, dengede durma gibi hareketler yoluyla çocuğun fazla enerjisini kullanabileceği geliştirici, rahatlatıcı ve sakinleştirici etkinliklerdir. Drama etkinlikleri hem küçük hem de büyük motor hareketlere dayalı etkinliklerdir. Drama etkinlikleri sırasında çocuklardan sürekli olarak oturmaları, sessiz çıkarmamaları, yerlerinden kalkmamaları beklenmez. Aksine özellikle drama oyunu sırasında kendilerini daha çok büyük motor hareketlerle ifade etmeleri istenir. Dolayısıyla drama etkinlikleri çocuğun motor becerilerini geliştiren etkinliklerdir.

Sosyal-Duygusal Gelişim

Çocuğun toplumun etkin bir üyesi olabilmesi için kendisinin bir birey olduğunu ve diğerlerinden farklı olduğunu anlaması gerekmektedir. Bu farklılığın algılanmasında ise anne-baba, eğitimciler, akranlar ve çocuğun çevresinde yer alan tüm bireylerin tutum ve davranışları etkilidir. Drama grubunu oluşturan çocuklar birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. Drama sürecinde çocuklar arasındaki bu farklılıklar çocukların kendilerini ve diğer çocukları tanımalarına olanak sağlar. Drama çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları avantaja çevirerek eğitim ortamını zenginleştirir, böylece çocuklar farklılıklara saygı duymayı öğrenir. Drama sürecinde farklı yaşam deneyimleri olan çocuklar bir araya gelerek farklı problem durumlarında problemleri nasıl çözmeleri gerektiğini birbirlerini gözlemleyerek öğrenme olanağı bulurlar.

OYUN VE DRAMA İLİŞKİSİ

Drama ile oyunun arasında pek çok benzerlik bulunmaktadır. Drama ve oyunun en büyük ortak noktası “-miş gibi” yapma aktır. Diğer bir ortak nokta ise eğitsel yapıya sahip olmalarıdır. Hem drama hem de oyun belli davranışları kazandırmak için kullanılabilir. Drama ve oyunun temelinde özgürlük, anlık doğaçlamalar, kurallara bağlılık, yapılabileceğinin yapılması ve öyleymiş gibi yapma vardır. Ayrıca hem drama hem de oyunda devinim, şaşırtmaca, mizah ve sürprizlerin oluşumu, çocuğun gerginlikten kurtulması, etki-tepki alışverişinde bulunması söz konusudur. Drama ve oyunda gerçek dünya ve kurgusal dünya bir arada etkileşim halinde-dir.

Drama ve oyun arasındaki benzerlik ve farklılıkları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Dramada lider tarafından önceden belirlenmiş hedef ve amaçlar vardır. Çocukların geliştirdikleri oyunlarda böyle bir amaç yoktur.
- Drama planlı bir çalışmadır. Oyun ise kendiliğinden başlayabilir.

AOFDersleri.com